

Sahlgrenska Universitetssjukhuset summerar året som gått och blickar framåt mot nya möjligheter och utmaningar inom vården. Från banbrytande behandlingar inom barncancersjukvården och bröstcancer till nya metoder för att diagnostisera Alzheimers och bekämpa infektionssjukdomar – sjukhusets experter berättar om framsteg som gör skillnad för patienter och samhället. Med fokus på innovation, hållbarhet och internationellt samarbete rustar Sahlgrenska för att möta framtidens vårdbehov och bidra till en global hälsa. Här får vi ta del av deras insikter och framtidstro.

Sahlgrenskas experter om året som gått

»Möjlighet att behandla sjukdomar vi i dag inte kan behandla«

Karin Mellgren, överläkare Barncancercentrum, Drottning Silvias barnsjukhus:

Vad är det viktigaste som har hänt inom barncancersjukvården under 2024?

– Det viktigaste som hänt under året är att vi öppnat ATMP-centrum för barn på Drottning Silvias barnsjukhus. Vi ser att

ATMP-behandlingar i framtiden kommer att ges till många barn och att skapa ett centrum innebär att vi samlar alla kompetenser inom barnsjukvården för att kunna möta en sådan utveckling.

Vad tror du om utvecklingen kommande år?

– Flera ATMP-studier för barn, både inom genterapi och inom CAR-T kommer att öppnas inom en snar framtid. Jag tror att dessa nya behandlingsmetoder kommer att ge oss möjlighet att behandla sjukdomar vi i dag inte kan behandla. Förhoppningsvis kommer vi att kunna bota patienter vi inte kan bota i dag.

»Alla är överens om att förändrade levnadsvanor skulle få stor hälsoeffekt«

Mats Börjesson, föreståndare Centrum för livsstilsintervention, Sahlgrenska Universitetssjukhuset:

Vad är det viktigaste som har hänt inom livsstilsinterventionsområdet under 2024?

– Utifrån min horisont är det viktigaste som hänt 2024 den angelägna och engagerande diskussionen om prevention. I en åldrande befolkning ökar dessutom andelen livsstilsrelaterad ohälsa. Alla är överens om att våra levnadsvanor står för en stor del av vår totala hälsa, liksom att förändrade levnadsvanor skulle få stor hälsoeffekt. Effektiva metoder för levnadsvaneförändring behövs i hälso- och sjukvården. Vår forskargrupp kunde under året presentera en studie som visar att en ökning av konditionstalet hos en arbetsför grupp, mitt i livet, var kopplat till minskade sjukhusinläggningar, framför allt för dem som varit sjukhusinlagda tidigare. Vi kunde också visa att större delen av hälsoeffekten av fysisk aktivitet är kopplat till förbättrad kondition, som ett tecken på en viss mängd aktivitet av tillräcklig intensitet faktiskt genomförts.

Vad tror du om utvecklingen kommande år?

– De kommande åren kommer forskningen inom området sannolikt att koncentreras på hur man kan få individer att ändra beteende, en utveckling mot precisionshälsa. En nyckel är ökad individanpassning av livsstilsråd, men även av stöd till beteendeförändring och uppföljning. För att göra dessa råd mer specifika behövs förfinad metodutveckling för att kunna säkrare uppskatta nuvarande fysisk aktivitetsnivå, kondition och hälsofrämjande kost på en mer detaljerad nivå. Sådan forskning bedrivs på CLI, i samarbete med nyckelpartners inom bland annat Göteborgs universitet och Chalmers.

»Ett utbrott som kräver hög vaksamhet är fågelinfluensaviruset H5N1«

Magnus Gisslén, professor och överläkare infektionssjukdomar, Sahlgrenska Universitetssjukhuset:

Vad är det viktigaste som har hänt inom ditt expertområde under 2024?

– Långverkande lenacapavir med en injektion var sjätte månad har visat mycket god effekt för att förebygga hiv-smitta

bland unga kvinnor i Afrika och andra personer med ökad risk (PURPOSE 1&2). Behandlingen, som nyligen utsågs till Breakthrough of the Year av Science, har potential att ytterligare minska hiv-infektioner globalt, men för att realisera detta krävs att priset sänks avsevärt.

Vad tror du om utvecklingen kommande år?

– Mpox (klad 1b) sprider sig i Centralafrika, och Sverige rapporterade under året det första fallet utanför den afrikanska kontinenten. Tillsammans med KI, Max Planck-institutet och universitetet i Kinshasa har vi på Sahlgrenska påbörjat en storskalig genetisk studie (GWAS) i DRC för att identifiera genetiska faktorer som påverkar risken för allvarlig sjukdom. Mpox-virus är ett ortopoxvirus, precis som variola som orsakade smittkoppor, vilket sannolikt är det virus som orsakat flest dödsfall i människans historia. Mpox ger därmed en unik möjlighet att studera hur ortopoxvirus påverkat människans evolution.

– Ett annat utbrott som kräver hög vaksamhet är fågelinfluensaviruset H5N1, där ett större utbrott

pågår i Nordamerika. Virusets sprids bland både fåglar och däggdjur inklusive mjölkkor och har även smittat människor. Influensapandemier har haft stor betydelse historiskt och vi kan förvänta oss fler i framtiden. H5N1 utgör ett potentiellt allvarligt hot, vilket kräver noggrann övervakning och åtgärder för att begränsa smittspridningen.

”Viktigt att införandet av precisionsmedicin blir jämligt över landet”

Charlotta Ljungman, föreståndare Precisionsmedicinskt Centrum, Sahlgrenska Universitetssjukhuset:

Vad är det viktigaste som har hänt inom precisionsmedicin under 2024?

– Det har hänt så mycket men att regeringen har tagit fram en Life science-strategi med satsningar inom precisionsmedicin och precisionshälsa är viktigt. Det innebär en tydlig riktning och visar att det är ett prioriterat område. Vi behöver fortsätta jobba med implementeringen av precisionsmedicin i hälso- och sjukvård och under året har vi etablerat ett nationellt nätverk där vi ska ta fram en gemensam färdplan för precisionsmedicin i Sverige. Det är de sju hälso- och sjukvårdsdirektörerna i universitetssjukhusregionerna som går samman för en gemensam färdplan och det säger något om hur viktigt det är och att vi också tydligt kan lära av varandra. Risken är annars att det blir ojämligt över landet med införande av behandlingar och metoder som är kostsamma och kräver mycket resurser i form av hög kompetens och teknik.

Vad tror du om utvecklingen kommande år?

– Utvecklingen går väldigt fort framåt och det betyder att det kommer nya terapier som ofta kan vara effektiva för patienten. Det gäller till exempel olika cancerformer och sällsynta tillstånd som inte gått att behandla tidigare och som nu kan erbjudas behandling men som ofta är ganska kostsamma. När enskilda behandlingar blir väldigt dyra kommer vi på en samhällsnivå behöva jobba mer med hälsoekonomi och ett ordnat införande av hur vi ska nyttja behandlingar och diagnostik på bästa sätt med det vetenskapliga stöd som finns. Men vi står väl rustade på Sahlgrenska Universitetssjukhuset där vi i många fall leder utvecklingen av nya terapier och ny diagnostik vilket är positivt. Jag ser med tillförsikt fram emot utvecklingen kommande år.

”Vi har gått från att prata om potentialen med AI till verkliga tillämpningar”

Magnus Kjellberg, föreståndare Kompetenscentrum AI, Sahlgrenska Universitetssjukhuset:

Vad är det viktigaste som har hänt när det gäller utvecklingen av AI i sjukvården under 2024?

– Vi har sett ett ökande antal tillämpningar dyka upp, både rent medicinska lösningar och administrativa – vi har gått

från att prata om potentialen med AI till verkliga tillämpningar. Det handlar både om kommersiellt tillgängliga produkter och om lösningar vi utvecklar på egen hand. Dock så har vi än så länge ganska få tillämpningar införda i vården vilket är en utmaning som vi behöver jobba vidare med. På sjukhuset har antalet internationella samarbeten inom AI ökat, det är viktigt att ta intryck av omvärlden och lära av de som kommit långt, och gärna driva gemensamma projekt.

Vad tror du om utvecklingen kommande år?

– Jag tror vi kommer se allt fler tillämpningar inom allt fler områden, AI har potential överallt i samhället. Men vi kommer också se en ökad diskussion om AI:s roll i samhället och hur ansvaret för detta ska fördelas. Dessutom kommer vi mogna ytterligare och lära oss mer om när AI fungerar och inte fungerar och kunna bestämma oss för att inte använda AI i vissa situationer, till exempel av etiska skäl, trots att det finns tillgängliga lösningar. På sjukhuset kommer vi att behöva bygga nya strukturer för att ta nästa steg i vår AI-resa så vi kan skala upp både utveckling och införande av AI.

”Helt klart förbättrade behandlingsmöjligheter för HER2-positiv och trippelnegativ bröstcancer”

Per Karlsson, professor och överläkare onkologi, Sahlgrenska Universitetssjukhuset:

Vad är det viktigaste som har hänt inom bröstcancer vården under 2024?

– Det viktigaste som hänt inom bröstcancerområdet 2024 är att flera olika ADC:er (antibody drug conjugates) kommit in i kliniken. Det innebär att antikroppar mot ytmarkörer för olika typer av bröstcancer celler, som HER-2 och Trop-2, används och till dessa binds en cytostatikadel som mer specifikt och effektivt kan slå mot tumörcellerna. Detta har helt klart förbättrat behandlingsmöjligheterna för HER2-positiv och trippelnegativ bröstcancer. Genexpressionsanalyser har också blivit alltmer använt i kliniken och dessa kan avgöra vem som har nytta eller inte av kemoterapi vid hormonreceptorpositiv bröstcancer.

Vad tror du om utvecklingen kommande år?

– Utvecklingen går mer och mer mot precisionsdiagnostik som kan fördjupa den biologiska förståelsen av vilken behandling som varje patient gagnas av. Detta har förstås många fördelar på sikt med förbättrade behandlingsresultat att förvänta. De nya läkemedlen har dock en del nya biverkningar, som kan bli allvarliga om rätt åtgärder inte snabbt sätts in. Här finns ett viktigt behov av observationsplatser. De nya behandlingsmöjligheterna inom onkologin gör också att spridd cancer sjukdom många gånger framgångsrikt kan behandlas. Här kan gränssättningen mot hur länge behandlingarna ska ges vara svår, då det är viktigt att inte missa bestående gynnsamma effekter, men samtidigt inte behandla i alltför sent skede av tumörsjukdomen.

”Vi har sett en betydande ökning av spelande i högstadie- och gymnasieåldern”

Annika Hofstedt, enhetschef Mottagning för spelberoende och skärmhälsa, Sahlgrenska Universitetssjukhuset:

Vad är det viktigaste som har hänt inom spelberoendevården under 2024?

– Både beroende av spel om pengar och datorspelsberoende är områden som påverkas mycket av den digitala utvecklingen i samhället. När det gäller spel om pengar har man exempelvis sett en betydande ökning av spelande redan i högstadie- och gymnasieåldern under de senaste åren. På Mottagning för spelberoende och skärmhälsa har vi sett en tydlig ökning av antalet som söker vård för spelberoende och datorspelsberoende, även om de flesta som söker är vuxna. Vi hoppas att detta beror på att fler känner till möjligheten att söka vård. Under året har vi i form av ett innovationsprojekt arbetat med att utveckla ett internetbaserat behandlingsprogram för spelberoende, så att vi ska ha möjlighet att erbjuda vård till fler på ett flexibelt och lättillgängligt sätt. Redan nu går det dock att genomföra hela sin behandling digitalt via videomöte.

Vad tror du om utvecklingen kommande år?

– Under 2025 planerar Socialstyrelsen vara klar med sin översättning av WHO:s internationella diagnos-

system, vilket gör att det då kommer finnas en officiell svensk översättning av diagnosen för beroende av datorspel. Det kommer göra det möjligt för oss att kartlägga hur många som söker vård för datorspelsberoende i Sverige, och bättre kunna dimensionera vårdinsatser utifrån detta. På mottagningen kommer vi fortsätta arbeta för att utveckla och utvärdera våra behandlingar, för att kunna hjälpa fler. Vi har också ett flertal forskningsprojekt igång, både vad gäller datorspelsberoende och spel om pengar, och planerar att kunna publicera lite mer resultat från dessa under året.

”Lecanemab och nya blodtester – det är jättestort”

Henrik Zetterberg, överläkare klinisk kemi, Sahlgrenska Universitetssjukhuset:

Vad är det viktigaste som har hänt inom Alzheimervården under 2024?

– Det är EMA:s (Europeiska läkemedelsmyndigheten) godkännande av Lecanemab, den första sjukdomsmodifierande behandlingen mot Alzheimers sjukdom, kombinerat med våra nyutvecklade blodtester som gör det lättare att diagnostisera sjukdomen. Det här är jättestort och kommer förhoppningsvis revolutionera sjukvården.

Vad tror du om utvecklingen kommande år?

– Plasma P-tau217, ett blodprov för Alzheimers sjukdom, kommer att börja användas i klinisk rutin i basala minnesutredningar och positiva patienter kommer att snabbutvärderas för att se om de skulle kunna vara kandidater för Lecanemab-behandling. Vi hoppas att det ska finnas tillgängligt för kliniskt rutinbruk under våren 2025.

”Fler än någonsin är sjukskrivna på grund av exempelvis stress”

Kerstin Wentz, fil dr överpsykolog Arbets- och miljömedicin, Sahlgrenska Universitetssjukhuset

Vad är det viktigaste som har hänt inom arbetsmiljöområdet under 2024?

– Att den Arbets- och miljömedicinska kliniken i Region Örebro numera erbjuder digitala problemlösande samtal för den som mår dåligt psykiskt av sin arbetsmiljö. Regioninnevånarna får kontakt med den förebyggande åtgärden via hemsidan för 1177. Efter årsskiftet kommer metoden börja användas i Blekinge och Arbets- och miljömedicinska kliniken på Sahlgrenska Universitetssjukhuset planerar att införa metoden i Västra Götalandsregionen. Arbetsmiljöinsatser har en avgörande betydelse för hälsan men de positiva resultaten kring sjukskrivning och välbefinnande från rådgivning kring arbetsituationen i Region

Örebro visar på ett tydligt behov även av den här typen av preventiva åtgärder.

Vad tror du om utvecklingen kommande år?

– Att fler än någonsin är sjukskrivna på grund av exempelvis stress kan betraktas som en brist på strategiskt arbetsmiljöarbete. Varför har vi inte tillräckligt bra strategiskt arbetsmiljöarbete idag? En förklaring kan vara ledarskapspassivitet, som en följd av en överbelastande arbetsmiljö. Det skulle kunna åtgärdas genom att man rekryterar fler med god kompetens för att göra (ledarskaps)arbetsuppgifterna. En betydelsefull metod för att få en kraftfull lösningsorienterad metodik i arbetsmiljöarbetet är att aktörer som gör offentliga upphandlingar även inkluderar arbetsmiljökrav i avtalen. Arbets- och miljömedicinska enheter kan vara en resurs vad gäller att identifiera högrisksituationer, vilket Region Stockholm insåg när de skulle upphandla städtjänster. Det är dessutom viktigt är att följa upp upphandlingarna, annars riskerar de korrekta kravspecifikationerna att bli verkningslösa. Kunskapsläget och upphandlingsinitiativ pekar trots allt mot en bättre arbetsmiljö framöver.

”Vi har en palett av utbyten att erbjuda kollegor under specialistutbildning”

Charlotte Sjöberg Larsson, internationell studierektor Sahlgrenska Universitetssjukhuset:

Vad är det viktigaste som har hänt inom det internationella utbytet under 2024?

– Under året har vi på Sahlgrenska International Care haft möjlighet att med stipendiemedel och administrativ hjälp stötta såväl utresande som inresande ST-läkare som velat göra ett internationellt utbyte inom ramen för en sidoplacering. Att vi nu har en liten ”palett” av utbyten att erbjuda kollegor under specialistutbildning känns väldigt roligt och också viktigt utifrån att Sahlgrenska Universitetssjukhuset behöver öka sitt internationella utbyte med olika delar av världen. Vi fortsätter också att utveckla och fördjupa vårt samarbete med Sahlgrenska akademien. Vi har många gemensamma beröringspunkter och det finns en rad positiva synergieffekter att uppnå genom ett strategiskt samarbete kring den internationella färdplanen.

Vad tror du om utvecklingen kommande år?

– Vi ser ett ökat intresse för internationalisering, allt fler medarbetare hör av sig med olika typer av frågor vilket gör att vi successivt, genom våra stöttande processer, bygger på vår kunskapsbank och vårt internationella nätverk. Jag hoppas och tror att detta kommer att leda till att vi i ännu högre grad kan underlätta för såväl verksamheter som enskilda medarbetare att engagera sig i internationella samarbeten och utbyten. På så sätt kan vi möjliggöra fortsatt kompetensutveckling, stärka Sahlgrenska Universitetssjukhusets varumärke samt öka sjukhusets bidrag till global hälsa.

Text: Sahlgrenska Universitetssjukhuset